

Hangi durumlarda nasıl istihare yapılır?

Soru: Hangi durumlarda nasıl istihare yapılır?

Cevap

Akıl ve duyu organlarıyla elde edilemeyen hakikate gayb denir. İnsan gayba dair meseleleri ancak Allah'ın ﷺ peygamberlere vahyettiği kadar bilebilir. İnsan için henüz yaşamadığı gelecek de gayptır. Allah ﷻ kullarına her meselede olduğu gibi geleceğe yönelik mevzularda da gerekli adımları attıktan sonra kendisine dayanıp güvenmeyi emreder.¹ İnsanın hayırlı olup olmadığını bilmediği bir mevzuda Allah'tan ﷻ hayırlı olanı kendine ilham etmesini talep etmesine istihare denir. Bu cihetle istihare gayba tealluk eden bir meselede Allah Teala'nın ilmine müracaat etmektir. Bu yazımızda istiharenin meşruiyeti, istihare duası, istiharenin yapılış şekli, hangi durumlarda yapılacağı ve başkası adına yapılabilirliği gibi konuları ele alacağız.

İstihare[2] duası ve yapılış şekli

İstihare sünnetle sabittir. Buhâri başta olmak üzere pek çok hadis kaynağında zikredildiği üzere Allah Rasulü ﷺ istihare bağlamında şöyle buyurmuştur: “Bir işe gireceğiniz zaman iki rekat nafil namaz kılıp arkasından şu duayı okuyun: ‘Ya Rabbi! Senin ilim ve kudretinden hayır beklerim. Senin büyük lütfundan talep ederim. Sen kadirsin, benimse gücüm yetmez. Sen bilirsin, ben bilmem. Sen bütün gizliliklere vakıfsın. Allâhım! Şu benim işim dinim için, dünyam ve ahiretim için senin ilminde hayır diye yer almışsa onu bana nasip et, onu kolaylaştır ve bereketli kıl. Eğer şu işim dinim için, dünya ve ahiretim için ilminde kötü diye yazılmışsa onu benden, beni de ondan uzaklaştır. Hayır nerede ise onu nasip et ve gönlümü ona yönelt!’” Bu hadisi nakleden Cabir b. Abdillâh (r.a) Allah Rasulü'nün ﷺ Kur'an'dan bir sure öğretir gibi kendilerine istihâreyi de öğrettiğini ifade etmiştir.³

Fukaha, söz konusu hadis-i şeriften hareketle istihare yapmanın sünnet olduğunda icma etmiştir.⁴ İstiharenin en güzel şekli hadisi şerifte de tarif edildiği gibi iki rekat nafil namazdan sonra⁵ mezkur duayı okuyup Allah'tan ﷻ hayırlı olanı talep etmektir. Ancak fukaha, zaman ya da mekanın nafil namaz kılmak için mümkün olmadığı durumlarda sadece dua ile de istihare yapılabileceğini beyan etmiştir.⁶ İstihare duasına hamdele ve salvele ile başlamak ve bitirmek müstehaptır.⁷ İstihare yapan kişi duayı yaptıktan sonra gönlünde hangi tarafa meyil hissediyorsa ona göre hareket eder.⁸ Bir rivayette gönlünde bir meyil hissetmeyen kimsenin istihareye yedi defa devam edeceği ifade edilmişse de bu rivayet senet itibariyle çok zayıf olduğundan itibara alınmamıştır.⁹

Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr gibi bazı muteber fıkıh kitaplarında yukarıdaki şekliyle namaz kılınıp dua edildikten sonra uyuyup görülen rüyaya göre hareket edilebileceği; rüyada beyaz veya yeşil görülmesinin hayra; siyah veya kırmızı görülmesinin ise şerre delalet edeceği ifade edilmektedir.¹⁰ Maliki ulemasından İbnu'l-Hâc el-Fâsî bu uygulamayı şiddetle reddederek istihareye dair rivayetlerin hiçbirinde rüyadan söz edilmemesinden hareketle Allah Rasulü'nün ﷺ öğrettiği şeklin dışına çıkmamak gerektiğini söylemektedir. Bu görüşü benimseyen fakihler, "Allah Rasulü bize Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi istihareyi öğretti" ifadesinin tercihlerini teyit ettiğini savunmaktadır. İbnu'l-Hâc, Kur'an surelerinin lafızları nasıl değiştirilemezse, Allah Rasulü'nün ﷺ bu kadar özenle ümmetine öğrettiği lafızlar da değiştirilmemelidir demektedir.¹¹ Rüya'nın meşruiyetiyle alakalı hadisler¹² yanında meşâyih-i kiramın tecrübesine dayandığı anlaşılan bu tür uygulamalar günümüzde de Müslümanlar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Hanefi mezhebinde "muhakkiklerin sonuncusu" lakabıyla maruf olan İbn Abidin'in (r.a) istiharede rüyanın da kullanılabileceğini tenkitsiz bir şekilde vermesi, onun nezdinde muteber olduğu anlamına gelir.¹³

Hangi durumlarda istihare yapılır?

İstihare, sonucunun hayırlı olup olmadığı bilinmeyen mübah işlerde yapılır. Yapılması farz, vacip, haram ve mekruh olan işlerde istihare yapılmaz.¹⁴ Örneğin öğlen namazını kılıp kılmama veya içki içip içmeme hususunda istihare olmaz. Çünkü bunlar zaten Allah Teala'nın emrettiği veya yasakladığı hususlardır. Ancak filan şahıs ile evlenip evlenmeme, falan ticarete girip girmeme, falan okulda okuyup okumama, yolculuğa çıkıp çıkmama vb. mübah olan durumlarda istihare yapılabilir. Ancak hac gibi geniş zamanlı farz bir ibadetin zamanını tayin etmek için de istihare yapılabilir. Örneğin hacca bu sene gitmek benim için hayırlı mıdır yoksa biraz daha tehir etmeli miyim şeklinde bir şüphesi olan kişi vakti tayin için istihareye başvurabilir.¹⁵

Başkası adına istihare yapılabilir mi?

Allah Rasulü ﷺ bir mecliste ashabı ile beraber otururken bir kişiyi akrep sokar. Ashaptan biri: "Onu okuyarak tedavi edeyim mi Ey Allah'ın Rasulü?" diye sorunca Hz. Peygamber ﷺ şöyle buyurur: "Kardeşine bir iyilik yapmaya gücü yeten onu yapsın."¹⁶ Bazı fakihler, başkası adına istihare yapmanın da kardeşine bir iyilik yapmak olduğunu ve hadisin manasına dahil olduğunu söylemiştir. Buna göre başkası adına istihare yapmak da caizdir.¹⁷

İstihareden önce istişare

Herhangi bir işe başlayacak olan kimse istihare yapmadan önce tecrübesine, samimiyetine ve takvasına güvendiği kimselerle istişare etmelidir. Nitekim Allah ﷻ Hz. Peygamber'e ﷺ hitaben, "Bir hususta karar alırken onlara danış, karar verince de Allah'a güven!" buyurarak istişarenin önemine dikkat çekmiştir. İstişare yaptıktan sonra işin hayırlı olacağı kanaatinin oluşmasından sonra istihare yapılır.¹⁸

Netice

Müslüman, bir işe başlayacağı zaman önce takvasına, tecrübesine ve samimiyetine güvendiği kişilerle istişare etmeli, daha sonra istihare yapmalıdır. Kişinin Rabbine tevekkülünün ve onun verdiği hükme gösterdiği rızanın bir tezahürü olan istiharenin sünnet olduğu hususunda ihtilaf yoktur. Ancak geçmişten günümüze kadar gelen bazı uygulama şekilleri hakkında ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Hadislerde sarahaten beyan edilen istiharenin yanında rüya ile yapılan istihare de reddedilmemelidir.

1. Ali İmran, 3/159.
2. “Allah ona hayırlı olanı verdi” manasındaki “خار الله/Hâralâhu leh” ifadesindeki خار fiilinin ismi yahut الخیر/el-Hayr veya الخير/el-Hiyeratı kelimelerinin استفعال/istif’âl babından masdarıdır. Sözlükte “Hayırlı olanı talep etmek” anlamına gelen الاستخارة/İstihâre kelimesi terim olarak: “Bir iş veya davranışta Allah katında hayırlı olanı kılınan nafile bir namaz ve dua ile talep etme” manasında kullanılır. (Bkz. Ebu’l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mükrem İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 4/266-267; el-Mübârekfûrî Ebu’l-Huseyn Ubeydillâh, *Mir’âtu’l-Mefâtîh Şerhu Mişkâtî’l-Mesâbih* (Riyâd: Medâru’l-Kabes li’n-Neşri ve’t-Tevzî’, 2017), 5/387.)
3. Buhârî, Teheccüd, 25 (Hadis No: 1162); Ebû Dâvûd, Tefrî’u Ebvâbi’l-Vitr, 31 (Hadis No: 1538); Tirmizi, Vitr, 18 (Hadis No: 480); Nesâî, Nikâh, 27 (Hadis No: 3255); İbn Mâce, İkâmetu’s-Salât, 188 (Hadis No: 1383).
4. Heyet, “el-İstihâre”, *el-Mevsûatu’l-Kuveytiyye* (Kuveyt: Vizâratu’l-Evkâf ve’s-Şuûni’l-İslâmiyye, 2008), 3/242.
5. İstihare namazı da diğer nafile namazlar gibi mekruh vakitlerde kılınmaz. Namaz kılmaksızın sadece dua ile yapılan istiharenin ise kerahat vakitlerine denk gelmesinde bir beis yoktur.
6. Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl et-Tahtâvî, *Hâşiyetu’t-Tahtâvî* (İstanbul: el-Mektebetu’l-Hanîfiyye, 2018), 2/52.
7. Muhammed Emin İbn Abidin, *Raddu’l-Muhtâr ala’d-Durri’l-Muhtâr* (Beyrut: Dâru’l-Marife, 2015), 2/570.
8. et-Tahtâvî, *Hâşiyetu’t-Tahtâvî*, 2/54.
9. Şihâbuddîn Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu’l-Bârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî* (Dimeşk: Dâru’l-Feyhâ, 2000), 11/223.
10. Bkz. Yakub b. Seyyid Ali, *Mefâtihu’l-Cinân Şerhu Şir’ati’l-İslâm* (İstanbul: Hakikat Kitabevi, 2006), s. 159.
11. İbnu’l-Hâc el-Fâsî Ebu Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Muhammed el-Abderî, *el-Medhal* (Kâhire: Mektebetu Dâri’t-Türâs, ts.), 4/37-38.
12. Ebû Hureyre’nin (r.a) rivayet ettiği hadis-i şerifte Allah Rasulü ﷺ “İleride nübüvvetten sadece mübeşşirât(müjdeleyiciler) kalacak” buyurmuştur. “Mübeşşirât nedir Ey Allah’ın Rasulü” diye soran Ashâba cevaben: “Salih rüyadır.” buyurmuştur. (Buhari, Ta’bîr, 5 (Hadis No: 6990).
13. İbn Abidin, *Raddu’l-Muhtâr ala’d-Durri’l-Muhtâr*, 2/570.
14. Bkz. Sirâceddin İbn Nuceym, *en-Nehru’l-Fâik Şerhu Kenzi’d-Dakâik* (Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 2002), 2/52.
15. Bkz. et-Tahtâvî, *Hâşiyetu’t-Tahtâvî*, 2/53; İbn Abidin, *Raddu’l-Muhtâr ala’d-Durri’l-Muhtâr*, 2/570.
16. Müslim, Selam, 61 (Hadis No: 2199).
17. Süleyman b. Ömer b. Mansûr el-Ucaylî eş-Şâfi’î el-Cemel, *Futuhâtu’l-Vehhâb bi Tavzîhi Şerhi Menheci’t-Tullâb (Hâşiyetu’l-Cemel)* (Dâru’l-Fikr, ts.), 1/492.
18. Ebu Zekerîyya Muhyiddîn b. Şeref en-Nevevî, *Hilyetu’l-Ebrâr ve Şiâru’l-Ahyâr(el-Ezkâr)* (Dimeşk: Dâru’l-Feyhâ, 2017), s. 246.